

Ikke glem barna

Jeg tenkte at «Her hos oss har vi barneperspektiv». Men boka var en vekker for meg.

ANMELDT AV

Lene Schou-Andreassen

PUBLISERT 1. juli 2019

PSY
KOL
OGI

ANNE KRISTINE BERGEM, *Når barn er pårørende*, Gyldendal forlag, 2018. 272 sider

«Det skal ikke være sånn at en åtteåring må passe på faren sin. Det er du som skal passe på meg, pappa. Er du klar over at jeg var skikkelig redd?» (Mia 9 år, s. 16).

Teksteksemplet trigger umiddelbart hjelperen i meg: «Nei, sånn skal det ikke være.»

Når er barn pårørende? Forfatteren definerer dette slik:

«Barn er pårørende når en av foreldrene eller en annen nær omsorgsperson eller et søsken blir syk eller skadet, har en funksjonsnedsettelse eller et rusproblem. Barn er også pårørende eller etterlatte når en forelder eller søsken dør. Vi kaller også barn pårørende når en av foreldrene eller et søsken blir satt i fengsel» (s. 18).

Vi vet ikke hvor mange barn i Norge som til enhver tid er pårørende, men som forfatteren påpeker, er det ingen tvil om at det er en betydelig andel.

Oppmerksomheten på barn som pårørende har også resultert i endringer i lovverket, spesielt med tanke på at forskjellige instanser nå har krav om å involvere barn som pårørende i større grad.

Utfordringer

I første del av boka går forfatteren inn på hva som kan være utfordringer i en familie når noen blir syke, dør eller fengsles. Beskrivelsene viser på en god og grundig måte hvordan man ser for seg at det å være barn som pårørende kan påvirke utviklingspsykologiske mekanismer, tilknytning, samspill og mentalisering – og skape mer praktiske utfordringer for familien.

Noen ganger veksler forfatteren over på voksenperspektivet, der det synes relevant for å utdype kompleksiteten, men da også med den samme respektfulle og omsorgsfulle tilnærmingen. På et vis er det en bok der respekt kommer til syne i alle perspektivene som legges frem. Respekten for barnet som pårørende, respekten for foreldre som strever eller er syke, respekten for det å være medmennesker generelt, og for hjelpernes potensielle kraft.

Kunnskap gjør godt

Del to av boka er erfaringsbasert. Forfatteren tar i bruk eksempler fra klinisk praksis, der mennesker formidler sin historie ut ifra et barne- og pårørendeperspektiv. I etterkant av hver fortelling har forfatteren skrevet en Refleksjon, der hun oppsummerer historien som blir fortalt, og trekker frem eksempler på hvordan man som hjelpere kunne ha møtt akkurat dette barnet. Disse fortellingene får frem det såre og vonde mange barn har stått i som pårørende uten at noen voksne har klart å se dem og gi riktig hjelp. Det er som om man gleder seg til neste fortelling, selv om man vet at den vil bli vond lesning. Fordi det gjør godt å få kunnskap, det gjør godt å se hva man ikke bør gjøre, og det gjør godt å vite hva man kan gjøre i et fremtidsperspektiv, når man møter barn som pårørende på den måten de har krav på.

«Denne boka har i gitt meg gode grunner for å fortsatt jobbe ut ifra et familieperspektiv»

Bredden er stor i disse fortellingene. Fra barn som opplever drap i nær familie, til barn som opplever eksempelvis kreft, psykiske lidelser eller funksjonsnedsettelse. Refleksjonene i etterkant gir dybde og faglighet til tekstene.

Boka tematiserer mange perspektiver der barn er pårørende. Dette var noe forvirrende i den første delen, da jeg ikke helt klarte å slippe tanken om at barn som har foreldre i fengsel, er noe annet enn barn som mister mor i selvmord. Dette blir imidlertid mer tydelig i del 2 av boka. Forfatteren klarer da på en fantastisk god måte å holde fast ved barneperspektivet, og likhetstrekkene ved disse situasjonene for barn som pårørende med tanke på praktiske utfordringer og behovet for eksempelvis informasjon, trygghet.

Det synes som forfatterens viktigste ønske med boka er at vi hjelpere skal se og forstå barn som pårørende. Hvordan man kan åpne opp for temaet, forholde seg til barnet og nettverket rundt og tilrettelegge for disse barna, på deres premisser. Noen ganger vil man som hjelper komme borti etiske dilemmaer, eksempelvis foreldre som ikke ønsker at barna skal få informasjon om sykdom, eller foreldre som er uenige om hva barna skal

delta i. Disse dilemmaene blir også diskutert og drøftet i teksten ut ifra faglige prinsipper og forskjellige lover.

Alle er unike

Siste del av boka tar for seg hvordan vi kan hjelpe barn som pårørende. Her er det et kapittel som omhandler hva man kan gjøre dersom foreldre ikke ønsker at barnet eller familien skal få hjelp. Fokuset her er lagt på hvordan det kan være vanskelig for foreldre å involvere barna sine, hvordan det kan være vanskelig for barn å snakke om det som skjer i familien, og hva som kan ligge til grunn for at vi som hjelpere noen ganger ikke ønsker å snakke med barn om det som er vanskelig.

Boka har også et kapittel med konkrete råd til hvordan voksne i forskjellige hjelperoller (NAV, BUP, skole, venn eller nabo) kan støtte barn som pårørende.

Oppsummert har boka klart å formidle viktigheten av å se at alle barn som er pårørende, befinner seg i en unik situasjon. Det å være åpen, nysgjerrig og uredd i møtet med disse barna vil kunne være av avgjørende betydning for deres videre utvikling, livskvalitet, og trygghet. Noen ganger må man som hjelper kanskje også ta runden i seg selv, og sjekke ut om det er noe i vår egen jobbhverdag eller egen historie som gjør det vanskelig å holde pårørendeperspektivet oppe. Hvordan tilrettelegges det for pårørendesamtaler generelt i forskjellige instanser? Finnes det flere muligheter enn man har tenkt?

En vekker

Jeg jobber i en barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, og tenkte at «her hos oss har vi jo et godt barneperspektiv». Likevel har boka vært en vekker for meg, og i mitt arbeid. Selv på et arbeidssted der barna allerede er i sentrum, synes det viktig å være ekstra oppmerksomme på at andre barn, for eksempel søsken, ikke nødvendigvis alltid får den informasjonen og oppmerksomheten de trenger. Her hos oss har man heldigvis de siste årene sett en økning i saker der flere søsken henvises, og at vi i større grad anbefaler at søsken henvises, da basert på at et barn har opplevd vansker ut ifra pårørendeperspektivet.

Fra jeg begynte å lese boka, har jeg tatt den i bruk ukentlig; med familier som plutselig opplever somatisk sykdom, i veiledning og i drøftinger i poliklinikken for øvrig. Denne boka har i gitt meg gode grunner for å fortsatt jobbe ut ifra et familieperspektiv, men med et ekstra omsorgsfullt blikk på barn som pårørende.

Lene Schou-Andreassen, spesialist i barne- og ungdomspsykologi og i familiepsykologi.
Jobber på BUP Hinna, Stavanger

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 56, nummer 7, 2019, side 544-545

Lene Schou-Andreassen, spesialist i barne- og ungdomspsykologi og i familiepsykologi. Jobber på BUP Hinna, Stavanger